

gender a věda

Newsletter 3/2021

- **NKC slaví 20 let online kampaní**
- **Úspěšný projekt GENDERACTION po čtyřech letech skončil**
- **Nová pracovní skupina Rady pro výzkum, vývoj a inovace**
- **Digitalizace práce a genderové nerovnosti v době (post)covidové**
- **Nová publikace**
- **Už více než 400 lidí spolupracuje v Komunitě pro změnu**
- **Jedna velikost nesedí všem**

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

NKC v těchto dnech slaví 20. výročí svého založení, dvacet let práce na tom, aby byla česká věda otevřenější a férovější pro všechny. Připravili jsme k této příležitosti kampaň, kterou můžete sledovat na našich sociálních sítích a na webu. Podrobnosti i několik zajímavostí z uplynulých let vám přineseme v příštím čísle. V tomto vydání newsletteru najdete přehled novinek za posledních pár měsíců. Dozvíte se, o čem byly podzimní přednášky, které se věnovaly digitalizaci práce a jejím dopadům na nerovnosti, nebo to, co s sebou přináší (ne)uplatnění genderové dimenze ve výzkumu a technologiích. Připravili jsme pro Vás také přehled aktualit z naší mezinárodní spolupráce i z naší Komunity pro změnu, která pomáhá institucím k nastavení rovnějších pracovních podmínek pro vědce a vědkyně.

Příjemné čtení Vám za tým NKC přeje
Jana Gabrielová

Ze světa vědy a rovnosti

NKC si připomíná 20 let své existence, zapojit se můžete i Vy!

V letošním roce oslaví NKČ – gender a věda 20. výročí svého založení. U příležitosti tohoto výročí jsme připravili od 1. prosince online kampaň, která připomene nejen činnost samotného NKČ, ale i jeho hlavní úspěchy v oblasti prosazování genderové rovnosti ve vědě a výzkumu. Zapojit se do oslav výročí může každý. Sledujte nás na Facebooku, Instagramu a Twitteru nebo na webu genderaveda.cz.

Úspěšný projekt GENDERACTION po čtyřech letech skončil. Významně přispěl k rovnosti žen a mužů v Evropském výzkumném prostoru

V září 2021 skončil čtyřletý projekt **GENDERACTION**, který NKČ koordinovalo. V rámci projektu jsme usilovali mimo jiné o to, aby bylo hledisko rovnosti žen a mužů začleněno do výzkumných a inovačních politik v Evropské unii, sdíleli jsme naše zkušenosti v oblasti politik rovnosti žen a mužů v EU a organizovali jsme tréninky a školení.

Podíleli jsme se na síťování a budování kapacit pro podporu rovnosti žen a mužů ve výzkumu a inovacích, nejen v celé EU, ale i mimo ni. Byli jsme jedním z hlavních hráčů na poli rovnosti žen a mužů v evropské výzkumné a inovační politice. Připravili jsme více než 50 konkrétních doporučení ohledně začlenění genderové perspektivy do Evropského výzkumného prostoru. Jsme rádi, že jsme se mohli účastnit mnoha diskusí se zástupci a zástupkyněmi Evropské komise, Evropského parlamentu a předsednictví Rady Evropy EU a dalšími klíčovými představiteli evropských vědních politik. Naše policy briefy byly Evropskou komisí uznány jako jeden z nejdůležitějších příspěvků k rovnosti žen a mužů v programu Horizont 2020.

Naši čtyřletou činnost úsilí jsme završili v červenci 2021 závěrečnou konferencí „Deepening the ERA through Gender Equality“, připravenou ve spolupráci se slovinským předsednictvím v Radě EU. Se stovkou účastníků a účastnic jsme diskutovali o nejnovějším vývoji v oblasti

genderové rovnosti na úrovni národních států i celé EU a také o výzvách pro nadcházející období.

Na naše největší úspěchy, ke kterým v uplynulých letech projekt přispěl, se můžete podívat v krátkém [videu](#). Věříme, že se s institucemi a lidmi propojenými v projektu GENDERACTION potkáme i v budoucnu a budeme pokračovat ve skvěle započaté spolupráci.

Nová pracovní skupina Rady pro výzkum, vývoj a inovace pomůže ke změně pracovních podmínek pro vědkyně

V září byla ustavena Pracovní skupina pro rovnost žen a mužů Rady pro výzkum, vývoj a inovace. Jejím cílem je vytvořit metodická doporučení pro poskytovatele podpory na vědu, výzkum a inovace a vedení výzkumných organizací. Pracovní skupina bude také vytvářet podněty pro Radu k přijímání opatření, jež by vedla k odstraňování bariér pro osoby pracující ve výzkumu.

Pracovní skupinu vede členka Rady Rut Bízková. Mezi aktuálními tématy, kterým se skupina věnuje, je například financování služeb péče v rámci účelové podpory či podpora vyrovnanějšího zastoupení žen a mužů v expertních a hodnotících orgánech VaVal. Pracovní skupina vypracovala a schválila dokument pro instituce, který se týká vypisování zakázek na [genderové audity](#). Od příštího roku se bude skupina setkávat jednou za dva měsíce a plánuje se zaměřit například na nastavení sociálního systému ve vztahu k začínajícím vědkyním a vědcům a na řetězení pracovních úvazků na neurčito.

NKC poskytuje skupině odbornou podporu v rámci projektu [STRATIN](#), který financuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Pandemie ukázala také rizika digitalizace. Ta více dopadají na znevýhodněné skupiny osob

V rámci Týdne inovací uspořádalo NKC diskuzi, na velice aktuální téma digitalizace práce a genderových nerovností v době (post)covidové. Diskutovat přišly právnička a odborářka Šárka Homfray, socioložka Vanda Maufras Černožorská a socioložka a gestorka projektu MPSV 22 % K ROVNOSTI Lenka Simerská. Pandemie covid-19 se v uplynulých dvou letech promítla

prakticky do všech sfér života. Jednou z nich je i pracovní trh, v rámci kterého se začala více akcentovat otázka digitalizace práce a tzv. teleworkingu, tedy práce na dálku. Jakkoliv tato nová řešení poskytují širokou škálu příležitostí do budoucna a pro mnohé jsou vítaným benefitem, pojí se s nimi i řada rizik. Ta se týkají zejména skupin ohrožených sociálním vyloučením, chudobou a diskriminací, včetně žen.

Dopady pandemie covid-19 na existující genderové a další nerovnosti se zabývá i projekt **RESISTIRÉ**, na jehož realizaci se NKC podílí. Jak dosavadní výsledky mezinárodního výzkumu naznačují, jsou to právě výše uvedené znevýhodněné skupiny osob, na které dopadla přijatá proti-pandemická opatření výrazně negativněji než na ostatní. Jednou z těchto skupin, a to nejen v českém kontextu, jsou – jak uvedla Černohorská – matky samoživitelky. Ženy totiž častěji pracují v segmentech trhu práce, které byly omezeny jako například turismus, pohostinství a služby a kterých se digitalizace a teleworking (práce na dálku) příliš netýká. Dopad na nerovnosti mělo také uzavření škol a předškolních zařízení. Nutnost zajistit péči a vzdělávání dětí dopadla opět převážně na ženy. Distanční studium pak znamenalo zhoršení přístupu ke vzdělání pro děti z rodin, které se ve znevýhodněné situaci nacházely již před pandemií.

Dopady digitalizace na genderové nerovnosti

Další rizika digitalizace zmiňovala i Šárka Homfray, která se věnuje tématu genderových aspektů budoucnosti práce a čtvrté průmyslové revoluce z právní perspektivy. Poukázala na prekarizaci tzv. platformové práce (např. kurýrní služby) a zmínila odlišné tempo digitalizace v různých regionech Česka, které může mít negativní dopad na prohloubení existujících nerovností nejen na trhu práce. Zároveň zdůraznila, že pracovní právo bude muset na nastalé změny reagovat. Některé aspekty právo již řeší, např. povinnost zaměstnavatele platit náklady za home office z českého zákoníku práce již vyplývá, ale zatím není v této oblasti příliš využíváno.

Lenka Simerská pak zmínila dopady digitalizace na rozdíly v odměňování mezi ženami a muži. Poukázala na to, že dosavadní stereotypy a problémy spojené s nerovným odměňováním se propisují i do oblastí digitalizace práce, ať už jde o nedostatek žen v technických a IT profesích nebo o to, že ženy nejsou ve většině případů aktivními hybatelkami digitalizace, ale pasivními účastnicemi.

Jak zmírnit negativní vliv digitalizace?

Diskuze se dále soustředila na to, jakým způsobem zmírnit potenciální negativní dopady digitalizace na zvláště zranitelné skupiny a ženy a jak zabránit další reprodukci těchto nerovností. Homfray zdůraznila roli státu při investicích do rozvoje digitální infrastruktury a zmenšení tzv. digital divide, které by měly být efektivně financovány z veřejných peněz. Simerská pak upozornila na nevyváženou roli žen v rozhodovacích pozicích. Kvůli tomu nemají dostatečný vliv na politiky směřující ke snížení nerovností.

Pandemie ukázala i úskalí digitalizace styku se státem či veřejnou sférou. V době lockdownu byla digitální komunikace často jedinou možností, jak s úřady komunikovat. Jak upozornila Černohorská, tato situace však opět zasáhla osoby bez přístupu k technologiím či internetovému připojení nebo bez digitální gramotnosti.

Ne vždy hraje digitalizace do karet snadnějšímu sladování

V souvislosti s digitalizací je také často skloňováno snadnější sladování pracovního a rodinného života. Podle Homfray se ale ukazuje, že digitalizace dopadá jinak na ženy a muže v rodině. Zatímco ženy musí i na home office zastávat péči o děti a domácí práce, mužů se to týká v mnohem menší míře. S přenesením práce do domácího

prostředí pak souvisí i problematika péče o duševní zdraví, zejména v souvislosti se sociální izolací a zvýšeným tlakem na produktivitu.

Pandemie ukázala, jakým způsobem se existující genderové a další nerovnosti projevují v nově digitalizovaných oblastech života. Expertky se shodly na tom, že aby se stávající nerovnosti ještě více neprohlubovaly, je nezbytné soustředit se na podporu znevýhodněných skupin. A to jak ve vzdělávání, na trhu práce a v dalších relevantních oblastech, tak v rámci samotné digitalizace. Klíčovou roli by v tomto procesu měla hrát nejen občanská společnost, ale také stát.

Na záznam diskuze se můžete podívat zde: <https://bit.ly/3aQ3q3p>

Nová publikace Gender, Power and Higher Education in a Globalised World

Mezinárodní síť Women in Higher Education Management (WHEM) vydala v nakladatelství Palgrave novou publikaci **Gender, Power and Higher Education in a Globalised World**. Knihu editovaly profesorky Kate White a Pat O'Connor, které síť WHEM společně vedou.

Představení knihy proběhlo na webináři 24. 11., na kterém síť WHEM také prezentovala svou činnost. Kromě úvodního představení celé knihy dostaly prostor i čtyři kapitoly. Jednu z nich, *Making the Right Choice: Discourses of Individualised Responsibility in Higher Education*, připravila vedoucí NKC Marcela Linková spolu s kolegyňmi Özlem Atay z Turecka a Connie Zulu z Jihoafrické republiky.

Už více než 400 lidí pracuje v Komunitě pro změnu na rovnějších podmínkách ve vědeckých institucích. Přidejte se!

NKC se v rámci Komunity pro změnu věnuje pomoci a podpoře vědeckovýzkumných a vysokoškolských institucí. Ke konci letošního roku se intenzivně zabývá zejména přípravou a zaváděním plánů genderové rovnosti v rámci programu Horizont Evropa. Od začátku roku 2022 je totiž plán genderové rovnosti podmínkou k tomu, aby se žadatelé instituce - tedy veřejné instituce, výzkumné organizace a vysokoškolské instituce - mohly ucházet o výzvy v rámci programu Horizont Evropa.

Expertky Gabriela Langhammerová a Markéta Brabcová z NKC poskytují institucím konzultace a poradenství a vedou workshopy zaměřené na to, jak správně sestavit plán genderové rovnosti, aby splňoval všechny náležitosti a zároveň byl individualizovaný pro jednotlivé instituce. Plán genderové rovnosti ve spolupráci s NKC a Komunitou pro změnu v listopadu tohoto roku schválilo a zveřejnilo například České vysoké učení technické v Praze.

V říjnu 2021 jsme v rámci Komunity pro změnu zorganizovali [webinář o práci s GEAM TOOL](#) – nástrojem k provedení genderového auditu a monitoringu. Praktický workshop pro členky a členy Komunity pro změnu byl určen k seznámení se samotným nástrojem GEAM TOOL a také s tím, jak jej mohou instituce dále využívat. Přednášející byli Sergi Torrado a Jörg Müller ze španělské Universitat Oberta de Catalunya. Nástroj je k dispozici také v českém jazyce.

Začátkem roku 2022 odstartují školicí moduly, které zpracovalo NKC k vybraným oblastem genderové rovnosti ve vědě a výzkumu. Školení budou dostupná zdarma a online, po jejich úspěšném absolvování bude možné získat osvědčení. Školení se zaměřují například na plány genderové rovnosti, program Horizont Evropa, ale také obecně na koncepty genderové rovnosti a na situaci v české vědě a na vysokých školách.

Komunita pro změnu se stále rozrůstá, aktuálně čítá přes 400 členek a členů. Rozsáhlá členská základna nám umožňuje efektivní spolupráci a výměnu zkušeností i sdílení dobré praxe v otázkách genderové rovnosti. Pokud máte zájem stát se členkou či členem Komunity pro změnu, zapojte se zde <https://genderaveda.cz/plany-genderove-rovnosti/pridejte-se/>

Jedna velikost nesedí všem

V rámci akce Týden Akademie věd proběhla 4. listopadu [online přednáška](#) vedoucí NKC, Marcely Linkové. Tématem bylo, proč hraje hledisko genderu a pohlaví svou nezanedbatelnou roli i ve výzkumu, vývoji a technologiích. Účastnice a účastníci se seznámili také s tím, jak může zahrnutí tohoto hlediska do výzkumu pomoci zlepšit výsledky a dopady vědeckého zkoumání nebo technologického vývoje.

Ačkoliv došlo od dob Marie Curie Skłodowské ve vnímání žen ve vědě a jejich přístupu ke studiu ke značnému posunu, stále přetrvává ve společnosti řada stereotypů o tom, jak vypadá typický vědec, kdo je vlastně typickým představitelem vědce. Například výzkum z roku 2018 ukázal, že ze zkoumaného vzorku 21 tisíc dětí si pouze tři děti z 10 představí jako vědce ženu. Přesto jde o výraznou změnu oproti studii z roku 1983, kdy z celkem pěti tisíc dětí nakreslilo ženu jen 28 dívek; muže nakreslili všichni chlapci i většina dívek.

Ve společnosti také stále není dostatečné povědomí o tom, za jakými objevy stojí ženy, a to i v případě dobře známých věcí, jako je třeba ústřední topení, myčka na nádobí. Tím méně je pak známo, že žena stojí i za technologickými vynálezy, jako je první algoritmus zpracovatelný počítačem nebo systém zabraňující rušení rádiového navádění spojeneckých torpéd používaných ve 2. světové válce.

Co mají medicína, ochrana zdraví a technologie společného s genderem?

Jak důležité je zahrnovat genderové hledisko do bádání ukázala pandemie COVID-19, a to nejen z hlediska lékařského, kdy se například ukazuje, že ženy mají silnější imunitní reakci na vakcíny nebo že mohou mít vakcíny vliv na menstruační cyklus. Podobně se ukázalo, že ženám, které zároveň představují ve zdravotnických profesích většinu personálu, nemusí sedět běžné ochranné pomůcky. Ty se totiž vyrábí podle norem sestavených na typické mužské tělesné proporce. Takový nedostatek ale v době pandemie může představovat pro ženy ve zdravotnictví ohrožení zdraví.

Nejde však jen o specifické profese, ale i ochranu života a zdraví žen při tak běžné věci jako je jízda autem. Bezpečnost designu aut se totiž testuje na figurínách představujících průměrné mužské tělo. Přitom právě odlišnost konstituce ženského a mužského těla sehraje zásadní roli v tom, jaký typ zranění může daná osoba při nehodě utrpět a zda to pro ni bude mít vážné následky.

To je jen několik málo příkladů k tomu, jakou roli (ne)zahrnutí pohlaví a genderu může sehrát ve výzkumu či technologiích. Během přednášky Marcela Linková poukázala i na další témata související například s léčbou srdečních onemocnění nebo technologiemi, které pracují s lidským hlasem. Další příklady najdete také zde: <https://genderaveda.cz/jedna-velikost-nestaci/>.

Počítat s genderem má při výzkumu smysl

Genderové hledisko, tedy tzv. genderovou dimenzi, má ve výzkumu a technologickém vývoji smysl uplatňovat tam, kde se výzkum týká lidí, jejich těl a tkání nebo jeho výsledky budou mít dopad na lidi a lidé je budou využívat. To se týká nejen lékařských věd, ale také zkoumání bezpečnosti potravin nebo třeba sociologických výzkumů, které se týkají chování nebo postojů.

Roli hraje i to, kdo daný výzkum provádí. Právě zkušenost žen s určitými podmínkami, životní dráhou a vlastním tělem může přinést do výzkumu pohled, který v něm dosud chyběl. Podíl žen ve vědě však stále není dostatečný, a to i s ohledem na různé překážky a omezení, které jim brání ať už ve studiu vybraného oboru, který je například chápán jako mužský, či ve sladování rodinného a pracovního života. Navzdory předpokladům veřejnosti se stále ukazuje, že v přístupu k vědecké kariéře, vedoucím pozicím ve vědě či vyššímu vzdělání nemají ženy a muži vždy stejnou startovní pozici a rovné podmínky.

Roli hraje také to, kdo daný výzkum provádí. Právě zkušenost žen s určitými podmínkami, životní dráhou a vlastním tělem může přinést do výzkumu pohled, který v něm dosud chyběl.

Na záznam přednášky se můžete podívat zde: <https://bit.ly/3jYbdRz>

Víte o nějakém zajímavém tématu, o němž chcete číst v našem newsletteru? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

Newsletter 3/2021

Newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou projektu sdílených činností CZERA (identifikační kód MS2103, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR).

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Orten

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách

www.genderveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

